

Henna Paasonen

AFRIKAN NAISTEN OIKEUKSIEN ASIAKIRJA JA NAISJÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖ SOLIDARITY FOR AFRICAN WOMEN ´S RIGHTS

Solidarity for African Women ´s Rights (SOAWR) on 30 afrikkalaisen naisjärjestön yhteenliittymä, joka pyrkii siihen että asiakirja *Protocol to the African Charter on the Rights of Women in Africa* pysyy päättäjien agendalla ja kehottaa afrikkalaisia johtajia takaamaan naisten oikeudet ratifioimalla asiakirjan ja saattamalla sen käytäntöön.

SOAWR pyrkii siihen, että asiakirja ratifioidaan koko Afrikassa, että se saatetaan käytäntöön kaikissa Afrikan maissa sekä että siitä tulee osa niiden lainsäädäntöä. Koalitio pyrkii vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen sekä luomaan suhteita African Union Comissioniin, Pan-African Parliamentiin sekä muihin päättäviin elimiin, jotta ne sitoutuisivat asiakirjan sisältöön. SOAWR pyrkii myös lisäämään tietoisuutta Afrikan valtioissa, kuinka tärkeä asiakirja on edistettäessä naisten ja lasten oikeuksia. Järjestö käyttää aktiivisesti joukkotiedotusvälineitä ja internettiä tehdäkseen asiakirjaa tunnetuksi. Se vahvistaa myös naisjärjestöjen kykyä johtaa ja vaikuttaa.

THE PROTOCOL ON THE HUMAN RIGHTS OF WOMEN IN AFRICA –Asiakirja

African Unionin (AU) valtionpäämiehet hyväksyivät naisten oikeuksia koskevan lisäasiakirjan osaksi Afrikan ihmisoikeusasiakirjaa (African Charter on Human and People's Rights) kokouksessaan Maputossa, Mosambikissa 11. heinäkuuta 2003. Lisäasiakirja tarjoaa laajan oikeudellisen viitekehyksen, joka asettaa Afrikan valtiot vastuuseen naisten ihmisoikeuksien loukkaamisesta.

Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International piti asiakirjan hyväksymistä edistysaskeleena naisten ihmisoikeuksien suojelemisessa ja edistämisessä mantereella. Asiakirja on yhteneväinen YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen kanssa. Vaikka African Charter velvoittaa Afrikan valtioita poistamaan naisiin kohdistuvan syrjinnän ja suojelemaan kansainvälisesti tunnustettuja naisten ihmisoikeuksia, lisäasiakirja luettelee velvoitteet laajemmin ja tarkemmin.

1. TIIVISTELMÄ ASIAKIRJAN TAKUISTA

Lisäasiakirja tunnustaa ja luettelee laajan joukon naisten kansalais- ja poliittisia oikeuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia vahvistaen näin kansainvälisesti tunnustettujen naisten oikeuksien yleismaailmallisuuden, jakamattomuuden ja keskinäisen riippuvuuden.

Eryteisesti asiakirjassa pyritään edistämään tasavertaisuuden, rauhan, vapauden, arvokkuuden, oikeuden, solidaarisuuden ja demokratian periaatteita. Asiakirjassa määritellään selkeästi naisiin kohdistuva syrjintä ja naisiin kohdistuva väkivalta

Asiakirjan mukaan naisiin kohdistuvaa syrjintää on "kaikenlainen erottelu, poissulkeminen tai rajoittaminen tai erilainen kohtelu, joka perustuu sukupuoleen ja jonka vaikutukset rajoittavat tai tuhoavat naisten oikeuksiensa ja vapauksiensa harjoittamista kaikilla elämän alueilla, siviilisäätyyn katsomatta."

Asiakirjan mukaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ovat "kaikki naisiin kohdistuvat teot, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa heille fyysistä, seksuaalista, psykologista tai taloudellista vahinkoa, mukaan lukien tällaisten tekojen uhka tai mielivaltaisten rajoitusten asettaminen perustavanlaatuisille vapauksille yksityisessä tai julkisessa elämässä, rauhan aikana tai aseellisissa konflikteissa."

Asiakirja kattaa laajan joukon elämänalueita, kuten yhteiskunnallisen osallistumisen, koulutuksen, avioliiton, terveydenhuollon, asumisen ja kulttuurin.

Asiakirja velvoittaa valtioita ensinnäkin suojelemaan naisia väkivallalta ja hyväksikäytöltä, myös seksuaaliselta ja verbaaliselta, tapahtuipa se yksityisesti tai julkisesti. Valtioiden velvollisuus on estää, rangaista ja poistaa naisiin kohdistuva väkivalta. Niillä on velvollisuus selvittää väkivallan syyt ja poistaa vahingolliset perinteiset, kulttuuriset tavat ja uskomukset, kuten tyttölasten ympärileikkaus. Myös naiskauppa tulee tuomita ja estää. Aseellisissa konflikteissa valtioiden tulee kunnioittaa kansainvälistä humanitaarista lakia sekä suojella naispuolisia turvapaikanhakijoita, pakolaisia, maansisäisiä pakolaisia ja paluumuuttajia. Lisäksi naisille tulee taata yhtäläinen oikeus turvapaikkahakuprosessiin. Raiskaus konflikteissa tulee tuomita sotarikokseksi ja rikoksentekijät tulee saattaa vastuuseen. Alle 18-vuotiaita tyttölapsia ei saa rekrytoida sotilaiksi. Lisäksi valtioilla on velvollisuus tarjota väkivallan uhreille riittävät palvelut väkivallasta selviytymiseen ja yhteiskuntaan palaamiseen.

Valtioiden tulisi harjoittaa osallistavaa hallintoa ja taata naisten osallistuminen poliittiseen elämään. Asiakirja takaa jokaiselle naiselle oikeuden rauhaan ja velvoittaa valtioita varmistamaan naisten osallistumisen konfliktien ehkäisyyn ja ratkaisuun sekä yhteiskunnan jälleenrakentamiseen konfliktien jälkeen.

Lisäksi valtioiden tulisi taata naisille tasavertainen mahdollisuus lukutaitoon ja muuhun koulutukseen, poistaa kaikki haitalliset stereotyyppit koulukirjoista ja medioista, taata tasavertainen mahdollisuus työhön, varmistaa läpinäkyvyys naisten työhönotossa, ylentämisessä ja irtisanomisessa sekä rangaista seksuaalisesta häiritsemisestä työpaikalla. Naisilla tulisi olla oikeus valita oma ammattinsa. Lisäksi valtioiden tulisi tukea

naisten taloudellisia toimia etenkin epävirallisella sektorilla. Työiällä tulisi olla alaraja eikä tätä nuorempia lapsia tulisi pakottaa työhön.

Valtioiden tulisi taata miehille ja naisille yhdenvertaiset oikeudet avioliitossa. Pakkoavioliitot tulisi lakkauttaa ja naisten alaikäraja avioitumiselle tulisi olla 18 vuotta. Asiakirjan mukaan valtioiden tulisi edistää yksiavioisuutta suositeltavana avioliittomuotona.

Valtioiden tulisi tarjota naisille riittävät ja taloudellisesti edulliset terveystalvelut, myös tiedotus- ja koulutusohjelmia. Naisille tulisi taata riittävän pitkä ja taloudellisesti tuettu äitiysloma sekä vahvistaa raskaudenaikaisia ja -jälkeisiä palveluja. Valtioiden tulisi kunnioittaa, suojella ja edistää naisten seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia. Näihin kuuluvat esim. oikeus päättää raskaaksi tulemisesta ja lasten määrästä, valita ehkäisymenetelmä, suojella itseään veneerisiltä sairauksilta, saada tietoa omasta ja partnerin terveydentilasta ja saada koulutusta perhesuunnittelussa. Lisäksi valtioiden tulisi sallia abortti raiskauksen, inestin ollessa kyseessä, tai jos raskaus vaarantaa äidin tai sikiön psyykkistä tai fyysistä terveyttä.

Naisilla tulisi olla tasavertaiset oikeudet asumiseen ja kunnollisiin elinolosuhteisiin terveellisessä ympäristössä.

Naisilla tulisi olla oikeus myös elää hyväksytyssä kulttuurisessa ilmapiirissä sekä vaikuttaa kaikilla yhteiskunnan tasoilla kulttuurisiin periaatteisiin.

Asiakirja ulottaa velvoitteensa myös leskien, vanhojen ja vammaisten naisten suojeluun. Valtioiden tulee estää leskien epäinhimillinen ja alentava kohtelu, heistä täytyy automaattisesti tulla lastensa huoltajia ja heillä täytyy olla oikeus avioitua uudelleen valitsemansa kumppanin kanssa. Lisäksi leskellä täytyy olla oikeus periä osuutensa aviomiehensä perinnöstä. Valtioiden tulisi huolehtia vanhojen naisten fyysisistä, taloudellisista ja sosiaalisista tarpeista sekä taata heille vapaus väkivallasta. Myös vammaisilla naisilla on oikeus suojeluun sekä ammatilliseen koulutukseen, työllistymiseen ja osallistumiseen päätöksentekoon.

Kaikki edellä mainitut oikeudet ovat välttämättömiä naisten ruokaturvan toteutumiseksi. Asiakirja mainitsee erikseen naisten oikeuden puhtaaseen juomaveteen, polttoaineeseen, maahan ja mahdollisuuksiin tuottaa ravinnerikasta ravintoa.

2. TOIMEENPANO

Asiakirja velvoittaa Afrikan valtioita sisällyttämään sen periaatteet osaksi valtioiden perustuslakia ja muita oikeudellisia instrumentteja sekä varmistamaan niiden tehokkaan täytäntöönpanon. Lisäksi se velvoittaa valtioita sisällyttämään sukupuolinäkökulman osaksi kaikkea päätöksentekoa, lainsäädäntöä ja kehityssuunnitelmia. Maiden hallitusten haasteena on muuttaa asiakirjan hienot periaatteet todellisuudeksi alueellisesti ja kansallisesti.

The African Commission on Human and People's Rights tarkkailee asiakirjan täytäntöönpanoa valtioiden raporttien perusteella, mutta the African Court on Human and People's Rights on vastuussa asiakirjan tulkinnasta. Naiset, joiden oikeuksia on loukattu, voivat vedota näihin elimiin. Erityisasemassa ovat naisjärjestöt, sillä yksittäisiltä naisilta puuttuvat usein tarvittava tieto ja käytännön mahdollisuudet oikeuksiensa puolustamiseen.

www.soawr.org

KIRJOITTANUT

Henna Paasonen